

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף נ"ו

(א) **בבית לרבות את העליי-** פי' הר"ן דכתיב בענין נגעי בתים "בית ארץ אחוזתכם". והק' השלמי נדרים, איך אפשר לרבות עליי מקרא זו, הא סיום הפסוק הוא ארץ אחוזתכם, ופסוק זה משמע שהבית הוא על הארץ, וא"כ איך לומדין מקרא זה לרבות את העליי. ות'י' דהלימוד הוא מהא דכתיב "בבית" הרבה פעמים בפרשה נדחית, דיש לדרוש מקרא דבבית ארץ אחוזתכם לרבות יציע, ומ"בבית" אחר לרבות עליי. והביא ג"כ מהשטמ"ק בשם הר"ץ והרא"ם שג"כ פירשו שיש ב' ריבויים שונים, א' לרבות יציע וא' לרבות עליי.

(ב) **אמר ר' חסדא, ר"מ היא, דאי רבנן, האמר רבנן עליי בכלל הבית- כ' הרא"ש** דכיון דר"מ היא, לכן צריך קרא לרבווי, דהא בלשון בני אדם לא הו' בכלל בית. והק' הרש"ש, לפ"ז מהו ההכרח לומר דר' מאיר הוא, לימא דרבנן הוא, ואולי ס"ל לרבנן דבאמת בלשון תורה אינו בכלל בית, ולכן צריך לרבותו, אבל בנדרים, דהולכין אחר לשון בני אדם, י"ל דבמקום של הרבנן הי' קרי לעליי בית, ולכן אסרוה. וכ' השלמי נדרים דכבר קדמו השטמ"ק וכ' דליכא למימר דבנדרים הולכין אחר לשון בני"א, דכאן מיירי דמסופקים אנו בלשון בני אדם, ולכן היינו צריכים להביא רא"י מן הקרא, וא"כ בכה"ג באמת אין הולכין אחר לשון בני אדם, אלא אחר לשון תורה, ואם התורה צריך לרבות עליי, ע"כ אינו בכלל בית בלשון תורה נאבל לכאן צ"ע, דהא ק"י הרש"ש הי' על הרא"ש דפי' דכיון דבלשון בני"א בית אינו כולל עליי, לכן הי' צריך התורה לרבותו, ומשמע דאנו יודעין מהו בלשון בני אדם.

(ג) **בית בביתי אני מוכר לך, מראהו עליי- ע' ברמב"ן** כאן שהביא רא"י מסוגיין דכשארם מוכר דבר שאינו מסויים, מ"מ הקנין חל, וע"ש שהביא עוד ראיות לזה ג"כ. והביא שש"י הר"י מיגש אינו כן, אלא דס"ל דאינו יכול לקנות דבר שאינו מסויים. וכן הוא ש"י רש"י בגיטין (ט. ד"ה עד שיאמר), דכ' דלא קנה הנכסים היכא שלא הזכיר שם הקרקע (שם הי' הציור דנתן כל נכסיו חוץ מקרקע א', ואם לא קנה היכא דלא הזכיר הקרקע ששייר, כ"ש שאינו קונה כלום היכא שלא מכר לו אלא קרקע א' ולא הזכיר לו הקרקע שמכר לו), דבכל חד וחד איכא למימר דהקרקע ששייר זה הוא, ולכן לא קנה כלום. ע"ע ברמב"ם (זכ"י ג', ה') שג"כ כ' כן, וגם הראב"ד שם השיג מסוגיין. והוא כ' לתרץ שם "ואולי נאמר כיון שהדין ידוע שיד בעל השטר על התחתונה, כאילו פירש הגרוע או הנפול או המת, ודין זה כשאין לו אלא גרוע א' או מת א' שהוא כמסויים, אבל אם היו שם שנים גרועים או שנים מתים לדעת הרב לא קנה כלום". ואולי יש לפרש דעת הרמב"ם (ואולי גם הר"י מיגש) ע"פ מש"כ בקובץ שעורים (ח"ב, ל"ד, ג') דכ' שם לחלק בין קנין שטר לשאר קניינים, דקנין שטר לא מהני בדבר שאינו מסויים, משום דשטר שאינו מוכיח על איזה בית קאי אינו שטר, אבל בשאר קניינים יכול לקנות אף דבר שאינו מסויים. והציור של הרמב"ם הוא באמת "הכותב", וא"כ אולי יש לפרש כן.

ובביאור סברת הראשונים דס"ל דלא קנה, כ' ר' שמעון (מערכת הקנינים סי' ט"ז) דא"א לומר דלא יחול קנין על חפץ שאינו מבורר, דהא מצינו דמקדש א' משתי אחיות דמהני, חוץ מה דנח' אביי ורבא אם קידושין שאינן מסורין לביאה הוי קידושין או לא, אבל מלבד זה, לכ"ע מהני מצד דבר שאינו מסויים. ולכן ביאר ר"ש דודאי באמת יכול הקנין לחול על דבר שאינו מסויים, אלא דכיון דיד בעל השטר על התחתונה, וביד המוכר לדחותו בכל אחת לומר לא זה שמכרתי לך, משו"ה לא סמכה דעת' של לוקח. וכ' דבזה אולי יש ליישב ק"י מהגמ' כאן, דכיון דאמר לו בית בביתי, אולי זה עדיף טפי משדה שבשדותי, דהא בשדות יש הרבה אפשריות, יש שניחא ל' בהר ויש שניחא ל' בבקעה, וע"כ לא סמכה דעתייהו, אבל בבתי ושורים, מעיקרא יודע הלוקח שיתן לו הגרוע (ואף דאם מת יכול ליתן לו המת, אבל לא עלה על דעתו דאולי מת), ולכן סמכה דעתו שיתן לו הגרוע, ולכן שפיר חל הקנין על דבר שאינו מסויים. אבל במשנת ר' אהרן (הל' שכנים, פרק ב' הל' י', אות ח') נקט דס"ל להרמב"ם דבאמת אין הקנין יכול לחול, דמה שבקידושין והקדש יכול הדבר יכול מספק, זהו משום דכיון דההקדש או הקידושין חל מספק, שייך שיחולו הדינים מספק על כל מי שהוא בהספק, וממילא יכול לחול. אבל בענין ממונות, לא שייך לומר דע"י חלות הקנין יהא על כל השדות דין ספק קנין, דבדיני ממונות ספק קנין אינו קנין כלל, דבספק קנין מדינא יד בעל השטר על התחתונה, ויכולים הבעלים לדחותו לאיזו שדה שירצו, וא"כ נמצא דגם אם יחול הקנין בספק, מ"מ בפועל לית ל' שום זכ"י בא' מהשדות, וכיון שכן ממילא לא חל הקנין כלל. וליישב דברי הרמב"ם מסוגיין, כ' ר' אהרן לחלק בין מתנה למכר, דהרמב"ם מיירי בענין מתנה, ואם אין הקנין חל, א"כ לא חל כלום. אבל בסוגיין מיירי לענין מכר, ובמכר, נהי דהמכר לא חל, ובאמת אין לו שום קנין באיזה מהם, אבל מ"מ יש כאן שיעבוד דצריך ליתנו א' מהם,

דכיון דמכר לו בית א', צריך ליתן לו בית א'.

- (ד) **מאי דרגש... ערסא דגדא- פי' הר"ן, וכן פרש"י במו"ק (כז.), מטה שמייחדים אותה למזל טוב. וע'**
ח"י הר"ן בסנהדרין (כ.) שהביא מש"כ רש"י שם שכ' למזל הבית מונחת משום נישואין, וכ' "ואין פי' נכון, דח"ו לא
 תהא כזאת בישראל, דודאי אסור הוא מפני דרכי האמורי ויותר חמור ממנו. אלא יש לפרש שאותה המטה היו
 עושין לסימן של עושר, לומר שיש להם בגדים יותר מכדי צרכן לעשות מטה שלא לצורך, ובדרך השאלה קורין
 אותה המטה העולם מטה של מזל טוב." וע"ע בשטמ"ק כאן דג"כ הק' על הפי' דלמזל הוא דלכא' עובר בזה בלא
 תנחשו, אלא פי' דהמטה עשוי לשר הבית, שאין לו דבר שאין לו שר למעלה, והוא שלוחו של מקום, ולכבוד המקום
 עושין מטה לכבודו (ומדמה זה לכסא של אליהו שמתקנים לכבודו). [אולם לכא' צ"ע טובא, שהרי הר"ן כאן פי' ערסא דגדא ד"נהגין היו
 להציע מטה למזל הבית", ולכא' משמע כפרש"י, ודלא כח"י הר"ן בסנהדרין. ולכא' מכאן יש להביא סמך למש"כ הקובץ הערות בריש ספרו ב"דיעות נכבדות" דח"י הר"ן
 בסנהדרין אינו להר"ן.]
- (ה) **מידי דהוה אבשר ויין- ביאר השטמ"ק הקשר בין הבשר והיין שאנו נותנים לו להסבא שישב על**
הערסא דגדא, דכיון דאנו רואים דנותנין לו בשר ויין ליתובי דעת', הכא נמי דרגש ליתובי עלי' כדי ליתובי דעת'.
- (ו) **לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה- כ' הרא"ש (מו"ק פ"ג, סי'**
ע"ח) בשם הראב"ד, "כגון מטות אשתו ובניו שמתאבלים עמו, אבל אם יש לו אכסנאים אין כופין, אע"פ
שהמטות שלו הואיל, הואיל ואינו ישן עליהם, והם עומדים לאכסנאים. והרמב"ן ז"ל כ' לא מטות אשתו ובניו
המתאבלים הן, דהא עצמן חייבים בכפיי', אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו, אפי' של אכסנאים משמע, וכו'". [ולכא' י"ל
 דנח' ביסוד הדין של כפיית המטה, האם דין הוא על הבית, או על האבלים, ע' בדברינו במו"ק כ"ז בענין זה.]
- (ז) **אימא אפי' בתחומה, הא כתיב בתחומה ומדותם מחוץ לעיר- ע' בשלמי נדרים שהביא מש"כ הש"ך**
(י"ד רי"ז, ל"ה) דאע"ג דלענין שאר דברים תוך התחום דין עיר יש לו, שאני הכא דבנדרים הלך אחר לשון בני
אדם. והביא מהתוס' שבת (סי' רמ"ד) שהק' דהא מקרא יליף, ומדותם מחוץ לעיר, ואיך שייך לומר דדין של הגמ'
הוא מיוסד על לשון בני אדם, ואינו כלשון התורה, אדרבה, כל הראי' הוא מקרא. ותי' השלמ"ע ע"פ מש"כ הבית
יוסף בשם ר' ירוחם, דבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם באותו מקום, ואם הדר בלשון הקודש, ובאותו מקום אין
מדברים לה"ק, אז בכה"ג הולכין אחר לשון התורה. וא"כ, הא דה"י צריך לקרא ד"ומדותם" הוא משום דמתני'
פסיק ותני דמות, דמשמע בין שנדר בלשון לעז ובין שנדר בלה"ק, ולהכי מיייתי קרא דומדותם לומר דבלשון
התורה אין התחום נחשב חלק של העיר. אבל כל זה דוקא לענין נדרים, אבל בשאר דברים, אף דאין התחום בכלל
העיר ממש, ולא נקרא על שם העיר, מ"מ הוא נגרר אחר העיר וטפל לעיר, והרי הוא כמותה.
- (ח) **יכול ילך לביתו ויסגיר- פי' הר"ן על ידי חבל ארוך. ודייק המשנה למלך (טומאת צרעת י"ד, ה') דס"ל**
להר"ן והראשונים שכ' כמותו דסוגיין מיירי בסגירת בית ממש. ותמה, מניין לרבותינו דין זה, הרי גבי נגעי אדם
ובגדים ג"כ יש ענין של הסגר, ופירוש הסגר בכה"ג היינו שיאמר
הכהן שהוא מוסגר. עוד כ' המשל"מ שם דמה דאי' במסקנת הברייתא דאם הלך לביתו או עמד תחת המשקוף
דמהני בדיעבד, זהו דוקא אם יצא
מהבית, דקיים עיקר הדין דצריך לצאת מן הבית, אבל אם הוא בתוך הבית ממש, אז לא מהני ההסגר אפי' בדיעבד.